

هدایت تحصیلی چیست؟ ملاک های هدایت در تحصیل برای متوسطه (پایه نهم) کدامند؟ چگونه رشته ی تحصیلی و شغل خود را انتخاب کنیم؟

یکی از اهداف و وظایف مهم آموزش و پرورش ایجاد زمینه برای رشد همه جانبه ی فرد و تربیت انسان های سالم، کارآمد و مسئول برای ایفای نقش در زندگی فردی و اجتماعی است. در این راستا، مولفه ها و عناصر مختلفی تاثیر گذار هستند و برنامه ریزی ها و فعالیت های مختلفی نیز در این عرصه ضروری است. هدف های آموزش و پرورش زمانی متحقق خواهد شد که برنامه ها و محتوای دروس بر اساس نیازها، توان ها، رغبت ها و محدودیت های دانش آموزان تهیه و تدوین شوند. به بیان دیگر، برنامه ریز و مشاور باید بداند که چه "موضوعی" را با چه "شیوه ای" و برای چه "سنی" تهیه و تنظیم کند. این مساله نیاز به راهنمایی و هدایت تحصیلی دارد.

راهنمایی تحصیلی چیست؟

به طور کلی منظور از راهنمایی تحصیلی کمک کردن به دانش آموزان در انتخاب دروس یا رشته های تحصیلی، آگاهی از مقررات مدرسه، آگاهی از مقررات امتحانی، برطرف کردن مشکلات درسی و خلاصه هر مسئله و مشکلی است که ممکن است در کلاس درس و یا مدرسه برای دانش آموزان رخ دهد. راهنمایی و هدایت تحصیلی چیست؟ غرض از راهنمایی و هدایت تحصیلی در دوره متوسطه، هدایت دانش آموزان به مناسب ترین شاخه یا رشته تحصیلی بر اساس استعداد و علاقه آنان و به تناسب امکانات و نیازهای کشور است.

هر انسانی دارای دو گونه استعداد است: استعداد عام و استعداد خاص. هدف آموزش و پرورش اجباری (عمومی) تلاش برای شکوفایی استعدادهای عام افراد است، اما هدف آموزش متوسطه تقویت جنبه های بدیع و متفاوت افراد و شکوفایی استعداد های خاص آن هاست. (شکوهی ۱۳۶۸)

عوامل مؤثر بر انتخاب رشته :

انتخاب رشته یکی از مهمترین انتخاب های هر فرد در پایان متوسطه اول (سال نهم) و همچنین پس از پایان تحصیلات متوسطه دوم می باشد. همه ی افرادی که متقاضی ورود به آموزش عالی هستند فرآیند انتخاب رشته را تجربه کرده اند. این انتخاب به دلیل اهمیتی که در تعیین سرنوشت افراد بازی می کند تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار دارد که به دو دسته "بیرونی" و "درونی" تقسیم می شوند. این عوامل که کنترل برخی از آن ها تا حدودی از اختیار فرد خارج است به صورت مستقیم و غیر مستقیم انتخاب او را تحت تاثیر قرار می دهند. این اثر گذاری در مورد بعضی عوامل طولانی و در پاره ای دیگر کوتاه و آنی است. شناخت این عوامل می تواند ما را در انتخاب بهتر یاری دهد.

الف) عوامل بیرونی :

به صورت کلی می توان عوامل بیرونی مهم و تاثیر گذار بر انتخاب رشته ی تحصیلی داوطلبان را در موارد زیر خلاصه کرد :

- ۱- خانواده ؛
- ۲- محیط آموزشی ؛
- ۳- افراد اثر گذار در زندگی فرد ؛
- ۴- گروه های همسالان ؛
- ۵- رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی ؛

۶- پیشرفت علوم و تکنولوژی ؛

۷- زمینه های اقتصادی ، فرهنگی و اجتماعی

۸- روش ورود به آموزش عالی ؛

۹- ظرفیت پذیرش ؛

۱۰- بازار کار

(ب) عوامل درونی :

کنترل عواملی که از محیط پیرامون بر انتخاب ها و رفتارها ی ما اثر می گذارند کمی دشوار است و افراد گاهی اوقات نمی توانند اثرات آن ها را پیش بینی کنند. در مورد عواملی که به فرد باز می گردد تا حدودی چنین شرایطی صدق می کند (مانند هوش). اما گاهی میزان تغییرپذیری آن ها در اراده فرد (مانند توانایی ها) قرار دارد .

عوامل درونی تاثیرگذار بر انتخاب رشته شامل موارد زیر است :

۱. هوش و استعداد؛

۲. علاقه و رغبت ؛

۳. ارزش ها و نگرش ها ؛

۴. اعتقادات ؛

۵. جنس ؛

۶. توانایی و مهارت ؛

۷. ویژگیهای شخصیتی ؛

۸. اهداف و انگیزه های فردی ؛

۹. تجربیات دانش آموز ؛

۱۰. خودباوری و استقلال .

ارتباط نوع تیپ شخصیتی با هدایت تحصیلی و انتخاب رشته تحصیلی (کدام تیپ شخصیتی ، کدام رشته و شغل؟)

تصمیم گیری درباره انتخاب شغل و حرفه یکی از مهمترین و سرنوشت سازترین موضوعات در زندگی هر فرد به حساب می آید. امروزه پیچیدگی و دگرگونی دنیای کار، سرعت فزاینده رشد تکنولوژی، تقاضاهای روزافزون برای ورود به برخی مشاغل و نیاز به کسب دانش و مهارت ها با توجه به تفاوت های فردی، موجب برهم خوردن تعادل آموزش و بازار کار شده و مشکلاتی را در چگونگی هدایت استعدادها، راهنمایی شغلی و تصمیم گیری حرفه ای به وجود آورده است. از آنجا که یکی از اهداف تعلیم و تربیت در کنار دیگر اهداف، تسهیل رشد حرفه ای و هدایت شغلی افراد است، و این هدف به ویژه در حیطه آموزش و پرورش و تا حدی آموزش عالی کشور قرار می گیرد، لذا، باید کوشش نمود تا این مهم به صورت سیستماتیک به اهداف از پیش تعیین شده خود برسد و راهنمایی تحصیلی – شغلی متناسب با ویژگی های فردی و نیازهای بازار کار حرکت کند.

هرچند مبحث راهنمایی و هدایت شغلی به شکل علمی آن در ایران موضوع نسبتاً جدیدی است، با این حال، حدود یک قرن است که در دنیا به صورت علمی انجام می گیرد. از زمان پارسونز (۱۹۰۸) پدر راهنمایی شغلی که هماهنگی بین ویژگی های فردی با دنیای مشاغل را مطرح نمود تا به امروز نظریه های مختلفی جهت انتخاب و تصمیم گیری شغلی ارائه شده است که همگی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به اهمیت رابطه فرد و شغل اشاره دارند. برای مثال "رو" و "هاپاک" : ارضای نیازهای فردی، "مک کله لند": انگیزه

پیشرفت، "هرزبرگ": عوامل انگیزشی، "گینزبرگ": تجربیات و ارزش های فردی و "سوپر": خود پنداره را عامل مهمی در انتخاب شغل افراد می دانستند (حسینیان، ۱۳۷۰). از سوی دیگر، در نظریات مربوط به طبقه بندی و تیپ شناسی شخصیت که معمولاً تعدادی تیپ یا سنخ مشخص می شود، از طریق تیپ یا سنخ غالب فرد، می توان برخی از رفتارهای آینده وی را پیش بینی نمود.

قدیمی ترین طبقه بندی شخصیت مربوط به "بقراط" است که افراد را به طبقات چهارگانه دموی، بلغمی، صفراوی و سودایی تقسیم می کرد.

"آیزنک" نیز با نوسازی طبقه بندی بقراط سه بعد درون گرایی - برون گرایی، روان رنجوری و روان پریشی را جهت شناسایی شخصیت افراد ارائه نمود.

"یونگ" نیز افراد را به دو سنخ درون گرا و برون گرا تقسیم نمود.

"مایرز-بریگز" براساس نظریه یونگ شانزده سنخ شخصیتی را جهت انطباق افراد و مشاغل ارائه نمود و هالند روانشناس و نظریه پرداز معاصر شغلی و حرفه ای در بررسی های پنجاه ساله خود نشان داد که شخصیت فرد می تواند نقش مهمی در انتخاب شغل و بطور کلی در زندگی حرفه ای او داشته باشد.

براساس این نظریه، افراد جامعه را می توان از نظر شخصیتی در یکی از شش تیپ واقع گرا، جست و جوگر، اجتماعی، هنری، متهور و قراردادی طبقه بندی کرد

برخی از افراد جامعه از شغلی که دارند ناراضی اند و همواره از انتخاب خود، احساس پشیمانی می کنند و نمی توانند وظایف شغلی خود را به صورت اثربخش در سازمان انجام دهند و سازمان ها نیز که این افراد را برای انجام کارهای سازمان استخدام کرده اند، با شکست مواجه شده و یا در تحقق اهداف سازمانی با مشکل مواجه می شوند.

تحقیقات گوناگون در زمینه ویژگی های شخصیتی و موفقیت شغلی نشان داده است که ویژگی های شخصیتی با عملکرد شغلی همبستگی دارند و همسو نبودن ویژگی های شخصیت افراد با شغلی که دارند، باعث شکست افراد در انجام دادن اثربخش وظایف شغلی آنان می شود.

امروزه ثابت شده است که افراد جامعه تمایل دارند شغلی را انتخاب کنند که با شخصیت آنان، همخوانی داشته باشد. اگر فردی قادر باشد شغل و حرفه ای را انتخاب کند که با شخصیت وی همسویی داشته باشد، احتمال اینکه در کار خود خوشحال باشد و به کارش نیز برای مدتی طولانی ادامه دهد، بیشتر است.

در این نوشتار سعی داریم بر اساس همبستگی ویژگی های شخصیتی با عملکرد شغلی به الگویی برای انتخاب شغل با توجه به نوع سنخ شخصیتی، بپردازیم:

نوع تیپ شخصیتی با توجه به نظریه ی هالند و رشته تحصیلی دبیرستانی مناسب شما :

نوع تیپ	واقع گرا	جست و جو گر	هنری	اجتماعی	متهور	قراردادی
انتخاب رشته ی تحصیلی	فنی و حرفه ای، کشاورزی، صنعتی، تربیت بدنی، برخی از رشته های	علوم ریاضی و علوم تجربی	رشته های هنری، طراحی، گرافیک، و زبان، برخی از رشته های علوم انسانی،	رشته های علوم اجتماعی، علوم تربیتی، الهیات، علوم قضایی و حقوق، روان شناسی، مشاوره و	رشته های علوم تجاری و بازرگانی، مدیریت، علوم ریت، قضایی و حقوق، علوم سیاسی و روابط بین	رشته های امور اداری و دفتری، ساماندهی، حسابداری، بازرسی مالی و مالیاتی، بانکداری، بیمه.

	مهندسی، نظامی و انتظامی و...		الهیات، تجربی، ریاضی، تربیت بدنی، نظامی و انتظامی، کشاورزی و صنعتی و ...	برخی از رشته های خدمات بهداشتی .	الملل، بانکداری و بیمه .	
--	---------------------------------------	--	---	--	--------------------------------	--

خصوصیات فردی طبق نظریه ی هالند

نوع تیپ شخصیتی	واقع گرا	جست و جوگر	هنری	اجتماعی	متهور	قراردادی
خصوصیات فردی مرتبط با این تیپ شخصیتی	خوددار قوی بی ریا واقع بین مصر انعطاف ناپذیر مادی گرا سرسخت غیراجتماعی همرنگ عمل گرا متواضع	خوددار تحلیل گر محتاط نقاد کنجکاو مستقل روشن فکر درون نگر بدبین پیچیده دقیق منطقی کناره گیر طرفدار اصلاحات سیاسی و بنیادی	احساسی آرمان گرا خیال پرداز مستقل درون نگر مبتکر حساس نامرتب خود انگیخته مبهم دارای منش و روحیه باز	آرمان گرا مسئول صمیمی سخاوتمند با کیاست مهربان همدل خوش مشرب صبور دارای روحیه ی همکاری متقاعدکننده امدادگر مشوق مجاب کننده اهل رفاقت و دوستی	ماجراجو بلند پرواز توجه برانگیز مطمئن به خود برون نگر هیجان طلب معاشرتی خوش بین با انرژی برون گرا رهبر با شوق ریسک کننده مقتدر	مرتب سازمان یافته مواظب واقع بین پیگیر مصر انعطاف ناپذیر کارآمد وظیفه شناس روشمند همرنگ صرفه جو مدافع مطیع

نمونه هایی از مشاغل مرتبط با تیپ های شخصیتی نظریه ی جان هالند

تیپ واقع گرا(اشیاگرا): مهندس مکانیک، مهندس ماشین آلات سنگین، خلبان بالگرد، تکنیسین(در هر رشته

ای)، تعمیرات و تاسیسات، خدمات و صنعت غذا، صنعت رنگ و پارچه، جوشکار، تراشکار، صنعت سرامیک، تکنیسین هواپیما، صنایع دریایی، صنایع فلزی، صنعت کشاورزی و دامداری، کاردان فنی حفاری، افسر ارتش، آبخیزداری، صنعت و اقتصاد حمل و نقل، صنعت نفت و گاز، سنگ و معدن، صنایع چوب، تولیدات چرم، تربیت بدنی، صنعت کاغذ و چاپ، جنگل داری، مکانیک ماشین، مرتع داری، صنعت فولاد، تعمیرات فرش، راه اندازی تجهیزات، آموزش فن و حرفه، تعمیر و نگهداری تجهیزات، کاردان فنی هواپیما، پالایشگاه، کشتی سازی، صنعت کیف و کفش، مشاغل مرتبط با خدمات در هتل و رستوران، آب و برق و مخابرات، تعمیرات در صنایع نساجی، مبلمان سازی، ساخت و تعمیر ماشین آلات موسیقی، پل سازی، تولید فرآورده های گوشتی، لبنی و شیلات، نوسازی قطعات (قطار، اتوبوس، هواپیما و...)، قالب سازی در هر صنعتی. خلاصه هر نوع رشته تحصیلی و شغلی که در ارتباط با اشیاء و ابزار باشد و جنبه ی فنی و تکنیکی داشته باشد.

تیپ جست و جوگر(داده گرا): پزشک، فیزیکیان، جراح، شیمیدان، دندان پزشک، ریاضی دان، داروساز، علوم و فنون هسته ای، مهندسی هوافضا، اقتصاددان، مهندس طراح سیستم، دام پزشک، زمین شناس، زیست شناس، نویسنده ی مقالات علمی، جامعه شناس، ستاره شناس، مهندس نرم افزار کامپیوتر، جامعه شناس، مهندس (عمران، الکترونیک، ژنتیک ...)؛ مهندس و برنامه ریز کامپیوتر، پژوهشگر آزاد، روان پزشک، روان شناس، استاد دانشگاه، بیولوژی، میکروبیولوژی، بیوشیمی، علوم جغرافیا، مهندس برق قدرت. خلاصه: هر نوع رشته تحصیلی و شغلی که به داده ها پردازد و مستلزم پژوهش و تحقیق مداوم باشد.

تیپ هنری(داده گرا و اشیا گرا): معماری، طراح تبلیغات، فیلم نامه نویس، خوش نویس، شاعر، بازیگر، خبرنگار، روزنامه نگار، کارشناس میراث فرهنگی، هنر و موزه؛ رمان و داستان نویس؛ مهندس طراح، فیلم بردار، نوازندگی سازهای جهانی و ایرانی؛

مردم شناسی، باستان شناسی؛ کارشناس علوم ارتباطات؛ مشاغل در هنرهای تجسمی، تزئینی، و نمایشی(رادیو، تلویزیون، تئاتر و سینما)؛ سردبیر مجله و روزنامه؛ طراح گرافیک(ارتباط تصویری)؛ طراح لباس و مد؛ طراح صحنه؛ طراح داخلی (پرده، مبلمان، آباژور، کوسن، آشپزخانه...)؛ انیمیشن(نقاشی متحرک)؛ ویراستار؛ طراح صنعتی؛ طراح بافت و چاپ پارچه؛ کارشناس صنایع دستی؛ گرافیک رایانه ای؛ مترجم زبان های خارجی؛ ادبیات نمایشی؛ نویسنده؛ روان شناس اجتماعی؛ کارشناس ادبیات فارسی و ادبیات زبان های خارجی؛ ادبیات هنر و موسیقی؛ موسیقیدان و آهنگ ساز؛ کارگردان؛ کارشناس نقاشی؛ کارشناس عکاسی؛ کارشناس چاپ؛ کارشناس مرمت و احیای آثار تاریخی؛ کارشناس فرش؛ کارشناس هنرهای سنتی؛ طراح مراسم و تدارکات ازدواج؛ طراح صفحات وب کامپیوتر. خلاصه: هر نوع رشته ی تحصیلی و مشاغلی که در ارتباط با داده ها و اشیاء باشد و خلاقیت، ابتکار و آثار هنری فرد را ارج نهد.

تیپ اجتماعی(مردم گرا): آموزش و پرورش؛ الهیات و علوم دینی؛ علوم تربیتی و آموزشی؛ علوم اجتماعی؛ علوم تربیتی و روان شناسی و مشاوره؛ امور کار و اشتغال؛ مدیریت مراکز مراقبت از کودکان؛ کارشناس و مدیر کتابداری؛ مدیر و برنامه ریز آموزشی؛ مربی مهد کودک؛ فیزیوتراپیست؛ خدمات روان درمانی؛ مدیریت در سازمان های خیریه و تامین اجتماعی؛ مدیر، معلم و استاد دانشگاه؛ پرستار و درمانگر؛ مورخ؛ مدیر کارگزینی و توسعه کارکنان؛ سرپرست و رئیس پلیس؛ کارشناس مطالعات خانواده؛ روان شناس صنعتی و مدیریت؛ روان شناس و مشاور تحصیلی؛ مشاور شغلی؛ مشاغل مرتبط با روابط عمومی؛ خدمات و ارتباطات

مردمی؛ مشاور امور اجتماعی و مردمی؛ مدیر باشگاه و امور جوانان؛ خدمات اجتماعی؛ مددکار اجتماعی؛
کاردان بهداشت دهان و دندان؛ افسر پلیس؛ مأمور آگاهی.
خلاصه: هر نوع رشته تحصیلی و مشاغلی که در ارتباط با مردم است و آموزش، تدریس و رفاه اجتماعی
را مد نظر دارد. (عابدی تجریشی، ۱۳۹۰، ص ۴۲).

نمونه هایی از مشاغل مرتبط با تیپ های شخصیتی نظریه ی جان هالند

تیپ متهور (مردم گرا): مدیریت و بازرگانی؛ بازاریاب؛ رهبری، ریاست، سرپرستی در هر صنفی؛ مدیریت هتل
و رستوران؛ کارشناس حقوق و علوم قضایی؛ دادستان؛ قاضی؛ مدیر تورهای داخلی و خارجی؛ گردشگری؛
مدیر تجاری؛ مدیر وام و اعتبار؛ خرده فروش؛ کارشناس بازرسی مواد شیمیایی و کشاورزی؛ رئیس دانشگاه؛
مترجم؛ مشاور املاک؛ مشاور مالی و سهام؛ تجارت؛ سیاست مدار؛ معامله گر و واسطه گر؛ مدیریت منابع
انسانی؛ مدیریت دولتی؛ مدیر اجرایی؛ نماینده مردم؛ مدیر امور صنفی؛ مدیر خدمات؛ مدیر شرکت
خصوصی؛ مهماندار هواپیما؛ رئیس اتاق بازرگانی؛ بازرس بهداشت و امنیت محیط کار؛ مدیریت امور بانکی؛
مدیریت بیمه؛ مدیریت مراسم و تشریفات؛ مأمور خرید و فروش در هر صنفی؛ وکیل؛ کارشناس علوم
سیاسی؛ کارشناس روابط بین الملل؛ کارشناس وزارت کار؛ مدیر فرودگاه.
خلاصه: هر نوع رشته تحصیلی و مشاغلی که در ارتباط با مردم است و اهداف سازماندهی، مدیریت و
فروشنده گی را دارا می باشد.

تیپ قراردادی: کارشناس حسابداری؛ کارشناس امور اداری؛ بازرس اعتبارات؛ معاون شهرداری منطقه؛
کارشناس و مشاور مالیاتی؛ کارشناس امور گمرکی؛ مدیریت دفاتر؛ دفتردار حقوقی و قضایی؛ ثبت احوال؛
امور ثبت و دفتری پست و تلگراف؛ ثبت و تنظیم داده های اداری (بانک، گمرک، بیمه و...)؛ تحلیل گر امور
مالیاتی؛ ناظر صورت برداری از موجودی؛ مسئول دفتر؛ دفترداری در هر صنفی؛ مشاغل در ارتباط با تنظیم
بودجه؛ کنترل کیفیت کالا؛ فهرست نویس کتابخانه؛ متصدی امور بایگانی؛ کارشناس امور و بازرس پرواز؛
نماینده ی خدمت به مشتریان؛ اپراتور؛ گزارش نویس دادگاه؛ تکنیسین اسناد پزشکی؛ تحویلدار بانک؛ ثبت
سند، شکایات، دادخواست ها؛ سرپرست پذیرش مدارک پزشکی؛ تحلیل گر بودجه؛ اپراتور اطلاعات.
خلاصه: هر نوع رشته تحصیلی و مشاغلی که به جزئیات و ریزه کاری در داده ها بپردازد. (عابدی تجریشی،
۱۳۹۰، ص ۴۳).

بنابراین به طور خلاصه عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی و شغل عبارت است از :

۱- عوامل فردی (استعداد و توانایی ذهنی، علاقه و رغبت، شرایط بدنی، جنسیت، ویژگی های شخصیتی
،معلومات و مهارت)

۲- عوامل محیطی (خانواده، شرایط اجتماعی، اقتصادی، اقلیمی)

سه گام اساسی در انتخاب رشته تحصیلی - شغلی

گام اول:

تعیین هدف های تحصیلی شغلی - که پیش نیاز شناخت خود و ابعاد آن است شامل:

۱- استعداد و مهارت ها؛ ۲-علائق؛ ۳- ویژگی های شخصیتی؛ ۴- ارزش ها؛ ۵- امکانات و محدودیت های خود
گام دوم:

شناسایی راههای رسیدن به هدفهای تحصیلی - شغلی که، پیش نیاز شناخت فرصت ها و امکانات تحصیلی شغلی موجود در جامعه و مقایسه آنها با یکدیگر از ابعاد مختلف شامل:

۱. شناسایی شاخه ها، زمینه ها و رشته های تحصیلی مرتبط با شاخه ها
 ۲. آشنایی با اهداف شاخه های تحصیلی
 ۳. آشنایی با ضوابط ورود به هر یک از شاخه ها و رشته ها
 ۴. آشنایی با نحوه ادامه تحصیل در هر یک از شاخه ها
 ۵. شناخت رشته های دانشگاهی مرتبط با رشته های دبیرستانی
 ۶. شناخت و آشنایی با مشاغل مرتبط با رشته های دبیرستانی و دانشگاهی
 ۷. چشم انداز آینده رشته ها - توجه به بازار کار، نیازهای جامعه و رابطه بین عرضه و تقاضا
 ۸. آشنایی با مسئولیت ها و وظایف مشاغل مختلف و توانایی های ضروری و مورد نیاز مشاغل و رشته های مختلف
 ۹. آشنایی با نقش شغل در زندگی فردی و اجتماعی
- گام سوم: تصمیم گیری و انتخاب رشته تحصیلی شغلی.

شاخه و رشته های تحصیلی در متوسطه دوم
در این قسمت تلاش کرده ایم که شما دانش آموزان خانواده و مربیان را با رشته های تحصیلی بیشتر آشنا کنیم تا انتخابی درست و سرشار از موفقیت داشته باشید.
شاخه های تحصیلی که هر یک از دانش آموزان در سال دهم مقطع تحصیلی متوسطه می توانند انتخاب کنند عبارتند از:

۱. شاخه نظری ۲. شاخه کاردانش ۳. شاخه فنی و حرفه ای، که هر یک از این شاخه ها به رشته های متفاوتی تقسیم می شوند.

الف) شاخه نظری: هدف کلی این شاخه اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی و احراز آمادگی نسبی جهت ادامه تحصیلات عالی تر است.

شاخه نظری شامل:

۴ رشته ریاضی، تجربی، انسانی و معارف اسلامی است:

رشته ریاضی فیزیک

همان طور که از اسم این رشته پیداست دروس اصلی و مهم این رشته درس ریاضی و فیزیک است. دانش ریاضی از پیش نیازهای اصلی برای موفقیت در این رشته محسوب می شود بنابراین دانش آموزانی که وارد رشته ریاضی و فیزیک می شوند باید به درس ریاضی علاقه مند باشند و توانایی لازم برای یادگیری مطالب مربوط به این درس را داشته باشند. یکی دیگر از پیش زمینه های لازم در این رشته، قوی بودن دانش آموز در درس فیزیک و شیمی می باشد. از آنجایی که اکثر رشته های دانشگاهی مربوط به این رشته در این دو درس (فیزیک - شیمی) ضرایب مهمی دارند، بنابراین قوی بودن دانش آموز در این دروس بسیار مهم است.

تجربه نشان می دهد دانش آموزانی که بهره هوشی (توانایی ذهنی) بالا و سرعت عمل ذهنی خوبی دارند، موفقیت بیشتری به دست می آورند. قدرت تجزیه - تحلیل و تجسم اجسام فضایی (تصور اشکال و اجسام در ذهن) از دیگر توانایی های لازم برای توفیق در این رشته می باشد.

نام رشته ریاضی فیزیک، با رشته های فنی و مهندسی دانشگاه ها عجین شده است. بنابراین اکثر مشاغل فنی و مهندسی، از طریق تحصیل در رشته ریاضی و فیزیک قابل دسترسی خواهد بود و از آنجا که کشور ما در حال صنعتی شدن می باشد نیاز جامعه ما نیز به رشته های فنی و مهندسی بیش از سایرین است. به جرات می توان گفت رشته ریاضی از نظر رشته های دانشگاهی و مشاغل مربوط به آن از متنوع ترین رشته های موجود در دوره متوسطه است.

- شرایط ورود به رشته ریاضی فیزیک

رشته علوم تجربی

برای موفقیت در این رشته قوی بودن در درس های علوم تجربی دوره راهنمایی و علوم زیستی ، ریاضی و شیمی دبیرستان از اهمیت خاصی برخوردار است. دانش آموزانی که به ساختمان بدن موجودات زنده علاقه مند هستند و از مطالعه طبیعت (گیاه، جانوران و محیط زیست) لذت می برند، می توانند در این رشته موفقیت به دست بیاورند. یادگیری مطالب زیست شناسی نیاز به حافظه قوی دارد یعنی دانش آموز باید بتواند بسیاری از موضوعات دانش زیست شناسی را در ذهن تجسم نماید و به خاطر بسپارد. همچنین افرادی که علاقه زیادی به کارهای آزمایشگاهی دارند و توانایی های لازم را در این خصوص دارا می باشند از کسانی محسوب می شوند که می توانند موفقیت هایی در این رشته به دست بیاورند. از نظر تنوع رشته های دانشگاهی گروه علوم تجربی بعد از ریاضی و فیزیک در رتبه دوم قرار دارد. نکته جالب توجه آنجاست که اکثر افرادی که این رشته را انتخاب می کنند به پزشکی علاقه مند هستند، اما باید توجه داشت که ظرفیت دانشگاه ها در این زمینه محدود می باشد. بسیاری از فارغ التحصیلان دانشگاهی این گروه در مراکز درمانی و بهداشتی مشغول به کار می شوند.

- شرایط ورود به رشته علوم تجربی

رشته علوم انسانی

از شرایط اصلی برای ورود به این رشته قوی بودن در دروس ادبیات و عربی است ، همچنین دانش آموز باید توانایی خود را در درس مطالعات اجتماعی نشان داده باشد. این رشته دانش و معلومات مربوط به علوم انسانی را در بر می گیرد. موضوع اصلی علوم انسانی مطالعه مسایل مربوط به انسان است. زبان و ادبیات ملل مختلف، ادیان و مذاهب مختلف، علوم ورزشی، باستان شناسی، تاریخ، جغرافیا، اقتصاد، جامعه شناسی، علوم اجتماعی و مردم شناسی، فلسفه و منطق، روان شناسی، مدیریت بخش های مختلف اقتصادی، بازرگانی و دولتی، مسایل مربوط به خانواده و علوم تربیتی از محورهای اصلی این رشته محسوب می شود. برای توفیق در این رشته علاوه بر علاقه مندی به علوم انسانی و قدرت حافظه خوب، توانایی علمی در دروسی چون ادبیات، عربی، تاریخ، جغرافیا، فلسفه و منطق و مطالعات اجتماعی از نیازهای اصلی به حساب می آیند. اکثر مشاغلی که محور اصلی آن ها انسان می باشد، با علوم انسانی در ارتباط هستند. طی سال های اخیر استقبال در این رشته کاهش یافته است اما هنوز هم در کنکورهای سراسری بیشترین شرکت کننده در گروه ادبیات و علوم انسانی است. این در حالی است که تعداد دانش آموزان آماده و قوی در این گروه کمتر از گروه های دیگر است.

- شرایط ورود به رشته ادبیات و علوم انسانی

رشته علوم و معارف اسلامی

دانش آموز در این رشته با دروس و مباحث اصلی از قبیل اصول فقه، معارف اسلامی، تفسیر قرآن، اخلاق اسلامی، مبادی العربیه، آشنایی با قرآن و... آشنا می شود و باید به زبان و ادبیات عرب مسلط بوده و به آن علاقه مند باشد چرا که برای ورود به وادیه قرآن و حدیث و مطالعه تاریخ و تمدن کشورهای مسلمان و کتب عرفانی و فلسفه اسلامی و یا تحقیق و مطالعه بر روی فقه و مبانی حقوق اسلامی، آشنایی با زبان عربی یک ضرورت اجتناب ناپذیر است. فارغ التحصیلان این رشته مجاز خواهند بود تا در رشته های دانشگاهی مربوط به گروه ادبیات و علوم انسانی ادامه تحصیل بدهند. همچنین برخی از موسسات آموزش عالی خاص مانند دانشگاه علوم و حدیث، از بین داوطلبین مذکور برای ادامه تحصیل در رشته های مذهبی و اسلامی دانشجو می پذیرد.

- شرایط ورود به رشته علوم و معارف اسلامی

ب) شاخه فنی و حرفه ای : هدف کلی این شاخه اعتلای فرهنگ و دانش عمومی و احراز آمادگی نسبی جهت ادامه تحصیل در رشته های علمی - کاربردی است و می توانند در یکی از گروه های تحصیلی مربوط به زمینه های صنعت ، کشاورزی و خدمات ادامه دهند. شاخه فنی و حرفه ای در مقطع تحصیلی متوسطه آموزش و پرورش شامل سه زمینه صنعت، خدمات و کشاورزی است و هر زمینه دارای چندین رشته می باشد.

مراکز و واحد های آموزشی مجری این شاخه «هنرستان» و دانش آموزان آن «هنرجو» و دبیران تخصصی آن «هنر آموز» نامیده می شوند.

از اهداف اصلی شاخه فنی و حرفه ای، استقلال فکری و ایجاد زمینه خلاقیت و نوآوری، شناخت بهتر استعداد و علاقه هنرجویان و ایجاد زمینه مناسب برای هدایت آنان به سمت اشتغال، مفید است. چون این شاخه دارای دوره پیش دانشگاهی نمی باشد هنرجویانی که از هنرستان فارغ التحصیل می شوند نمی توانند در کنکور سراسری و آزاد شرکت کنند. اما به منظور ارتقای سطح مهارت این هنرجویان دوره کاردانی خاصی در دانشگاه جامع علمی کاربردی، دانشگاه آزاد و دانشکده های فنی و حرفه ای وابسته به آموزش و پرورش طراحی شده است. هنرجویان علاقه مند پس از قبولی در آزمون های ورودی مجاز خواهند بود تا مدرک فوق دیپلم خود را دریافت نمایند و بدین ترتیب با مهارت بیشتری جذب بازار کار شوند.

*- رشته های شاخه فنی و حرفه ای

رشته فنی و حرفه ای دارای ۳ زمینه می باشد

۱. زمینه صنعت ۲. زمینه کشاورزی ۳. زمینه خدمات

که هر یک جداگانه در زمینه ها تقسیم می شوند و دارای شرایط خاص خودش است .

آثار تحصیل در هنرستان های فنی و حرفه ای

- اشتغال زایی
- کسب منابع اقتصادی (درآمد زایی)
- کسب مهارت
- افزایش اعتماد به نفس ، خودباوری و مسوولیت پذیری پس از توانایی انجام مهارت
- پر کردن اوقات فراغت
- تقویت بهداشت روانی
- تحقق آموزش عملی و عینی

ج) شاخه کار و دانش : هدف کلی این شاخه تربیت نیروی انسانی در سطوح نیمه ماهر ، ماهر و استادکار و سرپرست برای بخش های صنعت ، کشاورزی و خدمات است. شاخه کاردانش در مقطع تحصیلی متوسطه آموزش و پرورش شامل سه زمینه صنعت، خدمات و کشاورزی است. مراکز و واحد های آموزشی مربوط به این شاخه «هنرستان کار دانش» نامیده می شوند. دانش آموزانی که قصد دارند هر چه سریع تر جذب بازار کار شوند به این شاخه هدایت می شوند البته همان طور که در شاخه فنی و حرفه ای اشاره شد هنر جویان کاردانش نیز می توانند ادامه تحصیل دهند. دانش آموزانی که توانایی و حوصله کمتری برای یادگیری دروس نظری و حافظه محور دارند و تمایل بیشتری به انجام مشاغل عملی و مهارتی دارند برای تحصیل در این شاخه مناسب هستند. از آنجا که تنوع رشته در این شاخه بسیار زیاد است توانمندی های مربوط به این شاخه نیز گسترده است. به همین علت علاقه مندان باید در انتخاب رشته دقت بیشتری داشته باشند.

آیین نامه هدایت تحصیلی دانش آموزان

نظر به اهمیت، ضرورت و نقش راهنمایی و مشاوره تحصیلی در شناسایی و رشد همه جانبه استعداد ها ، توانایی ها و رغبت های دانش آموزان، متناسب با نیاز حال و آینده ی کشور و آماده سازی آنان برای انتخاب آگاهانه رشته تحصیلی خود که همزمان با تعلیم و تربیت رسمی آغاز و تا پایان دوره دوم متوسطه استمرار دارد و در راستای مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران ((آیین نامه هدایت تحصیلی دانش آموزان)) به شرح زیر به تصویب می رسد :

ماده ۱ : تعریف

هدایت تحصیلی فرآیندی است که طی آن با ارایه خدمات راهنمایی و مشاوره به دانش آموز کمک می شود تا استعداد ها، توانایی ها، علایق و ویژگی های شخصیتی خویش، شاخه ها و رشته های تحصیلی، حرف و مشاغل مورد نیاز جامعه را شناخته و بر اساس آن اقدام به انتخاب اولویت شاخه، گروه و رشته تحصیلی مناسب نماید.

ماده ۲ : اهداف

۱. شناسایی استعداد، توانایی، علاقه و ویژگی های شخصیتی دانش آموزان
۲. کمک به انتخاب آگاهانه رشته تحصیلی و مسیر آینده شغلی و حرفه ای دانش آموز
۳. کمک به هدایت متوازن دانش آموزان به شاخه ها و رشته های تحصیلی بر اساس سیاست های ابلاغی کشور.

ماده ۳ : ملاک ها و معیارها

ملاک های هدایت تحصیلی : هدف آن است که دانش آموزان به مناسب ترین شاخه یا رشته تحصیلی بر اساس استعداد و علاقه و نه امکانات و نیاز های کشور راهنمایی شوند. در هدایت تحصیلی دو ملاک کلی مد نظر است که عبارتند از :

- ۱) نمرات دوره متوسطه اول به میزان ۳۵ امتیاز
- ۲) نظر مشاور بر اساس بررسی های مشاوره ای به میزان ۶۵ امتیاز می باشد.

هدایت دانش آموزان به شاخه، گروه و رشته های تحصیلی بر اساس ملاک ها و معیار های زیر انجام می شود:

۱. نظر دانش آموز: توجه به انتخاب و اولویت بندی دانش آموز از بین شاخه ها و رشته های تحصیلی موجود در دوره دوم متوسطه، به میزان ۱۰ درصد. (بر اساس نمونه برگ شماره ۲)

- ۲- نتایج آزمون های مشاوره ای: برگزاری آزمون های استعداد، رغبت، شخصیت و ارزش های تحصیلی - شغلی از دانش آموزان، به میزان ۳۰ درصد
- ۳- نتایج عملکرد تحصیلی: بررسی نتایج نمرات دانش آموزان در تمام دروس دوره اول متوسطه با ضرایب اختصاصی هر یک از آنها در رشته ها و گروه های تحصیلی، به میزان ۳۵ درصد
۴. نظر والدین: اخذ نظر والدین در اولویت های انتخاب رشته فرزند خود، به میزان ۵. (بر اساس نمونه برگ شماره ۳).
۵. نظر معلمان: توجه به نظر معلمان تمام دروس دوره اول متوسطه در تعیین اولویت های انتخاب شاخه و رشته تحصیلی دانش آموزان، به میزان ۱۰ درصد.
۶. نظر مشاور: بررسی تخصصی عملکرد تحصیلی دوره ابتدایی و متوسطه، نتایج آزمون ها، مصاحبه و مشاوره با دانش آموزان و والدین و توجه به نمره هویت کسب شده، به میزان ۱۰ درصد

ماده ۴: سیاست گذاری و اجرا

- الف: سیاست ها و خط مشی های توسعه متوازن شاخه ها و رشته های تحصیلی توسط وزارت آموزش و پرورش پیشنهاد و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش می رسد.
- ب: به منظور برنامه ریزی، هماهنگی و نظارت بر اجرای فرآیند هدایت تحصیلی دانش آموزان مبتنی بر سیاست ها و خط مشی های مصوب توسعه متوازن شاخه و رشته های تحصیلی، ((شورای برنامه ریزی هدایت تحصیلی)) در سطح ستاد وزارت آموزش و پرورش تشکیل می شود. وظایف و ترکیب اعضای این شورا توسط وزارت آموزش و پرورش تعیین و ابلاغ می شود.

ماده ۵: زمان هدایت تحصیلی

- هدایت تحصیلی به صورت فرآیندی از دوره ابتدایی با تشکیل پرونده مشاوره ای آغاز و با انجام مداخله های مشاوره ای و آموزشی تا پایان دوره دوم متوسطه، ادامه می یابد، لکن انتخاب شاخه، گروه و رشته تحصیلی در پایان پایه نهم صورت می پذیرد.
- تبصره ۱: نمون برگ هدایت تحصیلی همزمان با اعلام نتایج امتحانات خرداد و شهریور ماه، برای همه دانش آموزان صادر و پس از تایید مسئول ثبت نمرات، مشاور و مدیر مدرسه تا نیمه تیر ماه همان سال برای قبولی های خرداد و همزمان با اعلام نتایج شهریور ماه برای قبولی های شهریور در اختیار دانش آموز قرار می گیرد.

- تبصره ۲: دانش آموزان در شاخه نظری به انتخاب رشته تحصیلی و در شاخه های فنی و حرفه ای و کار و دانش به گروه تحصیلی هدایت می شوند. تعیین رشته در شاخه های فنی و حرفه ای و کار و دانش بر اساس شیوه نامه ای خواهد بود که وزارت آموزش و پرورش تهیه و ابلاغ می کند.

ماده ۶: مسئولیت هدایت تحصیلی

- مسئولیت برنامه ریزی و اجرای فرآیند هدایت تحصیلی دانش آموزان بر عهده مشاور مدرسه است و همه کارکنان آموزشی و پرورشی مدرسه ملزم به همکاری با وی می باشند. مسئولیت نظارت بر حسن اجرای هدایت تحصیلی دانش آموزان و تایید نهایی نمون برگ آن بر عهده مدیر مدرسه می باشد.

ماده ۷: تغییر شاخه یا رشته تحصیلی

- تغییر شاخه و رشته تحصیلی در پایان پایه دهم بلامانع است. ضوابط و مقررات آن به تصویب کمیسیون اساسنامه ها و مقررات تحصیلی شورای عالی آموزش و پرورش می رسد.

ماده ۸: دامنه اجرا

توزیع شاخه، رشته ها و هدایت تحصیلی دانش آموزان در مدارس عادی، استعداد های درخشان، استثنایی، شاهد، نمونه دولتی، وابسته، داوطلبان آزاد، سایر مدارس خاص و غیردولتی بر اساس این آیین نامه انجام می شود. با تصویب این آیین نامه سایر قوانین و مقررات مغایر کان لم یکن تلقی می شود.

خلاصه عوامل اساسی تاثیر گذار بر هدایت تحصیلی پایه نهم عبارتند از:

۱- نمرات دوران متوسطه اول (راهنمایی)

۲- آزمون استعداد (هوش)

۳- آزمون رغبت

۴- نظر دبیران

۵- نظر دانش آموزان

۶- نظر والدین

۷- نظر مشاور

برخی از عواقب عدم علاقه به رشته ی تحصیلی عبارتند از:

- بی انگیزه بودن نسبت به درس و تحصیل ؛

- عدم تمرکز در مطالعه و کاهش یادگیری در دروس و افت تحصیلی ؛

- بی هدفی و سر در گمی ؛

- روی آوردن به انحرافات مانند اعتیاد ؛

- نداشتن ارتباطات سالم و قوی با سایرین ؛

- هدر دادن سرمایه و وقت ؛

- ایجاد بار اضافی برای سیستم ؛

- لذت نبردن از دوران دانشجویی،

جمع بندی و نتیجه گیری

خلاصه لازمه ی انتخاب رشته ی تحصیلی و شغلی داشتن مجموعه ای از اطلاعات و مهارت ها است . این اطلاعات و مهارت ها را می توان به سه گروه اصلی تقسیم بندی کرد :

(۱) اطلاعات مربوط به خود و امکانات شخصی

(۲) اطلاعات مربوط به محیط های تحصیلی و شغلی

(۳) مهارت های برنامه ریزی و تصمیم گیری و حل مساله

به طور کلی منابع کسب اطلاعات تحصیلی - شغلی را می توان به سه دسته ی زیر تقسیم کرد :

الف) منابع شخصی (انسانی):

(۱) والدین ، اقوام ، دوستان و ... (۲) مشاور ، دبیر راهنما (۳) مشاوران مراکز یا هسته های مشاوره (۴)

مشاوران دانشگاه ها و مراکز جهاد و دانشگاهی (۵) مشاوران کلینیک ها و مراکز مشاوره خصوصی (۶)

کارمندان و شاغلان یک حرفه (۷) بازدیدها (۸) دعوت از صاحبان مشاغل (۹) تجربه کاری (۱۰) نمایشگاه

های تحصیلی و شغلی

ب) منابع نوشتاری : (۱) دفترچه های سازمان سنجش (۲) نشریه پیک سنجش (۳) روزنامه ها (۴)

جملات و نشریات تخصصی (۵) کتابخانه ها (۶) فرهنگ مشاغل

ج) سایر منابع : (۱) رادیو و تلویزیون (۲) فیلم های ویدیویی.

- حق مسلم هر انسانی است که رشته و شغلی را آزادانه انتخاب بکند.
 - برای آنکه انتخاب رشته و شغل مناسب تر انجام بگیرد مشاور باید فرد را از نیاز های شغلی مملکت آگاه سازد و رغبت ها و استعداد های فرد را به او بشناساند. مشاور فقط نقش مشورتی و راهنمایی فرد را بر عهده دارد و هیچ گاه فرد را به انتخاب رشته و شغل معینی مجبور نمی کند. در عین حال مشاور می تواند شغل یا رشته و مشاغلی را به مراجع پیشنهاد نماید.
 - اشتغال یکی از اساسی ترین فعالیت های زندگی است و فرد باید سرانجام شغلی را برگزیند و از آن طریق به زندگی اش ادامه دهد. اشتغال از درجه اهمیت بسیار بالایی برخوردار است زیرا هستی فرد و استمرار جامعه به آن بستگی دارد. شغل نحوه گذراندن زندگی فرد را مشخص می سازد و اگر افراد در مشاغلی که به تخصص آنان مربوط است به کار مشغول شوند علاوه بر خشنودی و احساس رضایت ، مملکت خود را به سوی خودکفایی در زمینه های گوناگون سوق خواهند داد. حصول این هدف ها از طریق اعمال درست و جدی راهنمایی شغلی ممکن است.
 - برای اشتغال درست و موفق ، تحصیلات که به صورت گذراندن دوره آموزشی -رسمی یا غیر رسمی- و کارآموزی است ضرورت دارد. برای تحصیلات می توان دو هدف مهم را در نظر گرفت :
 - (۱) یکی افزایش دانش و آگاهی و بینش فرد درباره ی خود و جهان پیرامون
 - (۲) دیگری آماده شدن برای اشتغال ، تولید و خدمت به هم نوع .
 - بنابراین تحصیلات و انتخاب رشته مناسب ، مقدمه و پیش نیاز ضروری برای اشتغال به حساب می آید و راهنمایی تحصیلی وسیله ی آموزشی برای تحقق راهنمایی شغلی است .
 - در زمینه ی موفقیت دانش آموزان یادآوری دو مورد ضروری است :

(الف) اول آن که موفقیت دست کم به:

 - (۱) توان و استعداد (۲) میزان تلاش و کوشش (۳) امکانات خانه و مدرسه بستگی دارد معلمان و والدین و دست اندر کاران آموزش و پرورش ، به هنگام بررسی و قضاوت درباره میزان موفقیت دانش آموزان باید به سه عامل یاد شده توجه کنند و بدون در نظر گرفتن آن ها درباره هیچ دانش آموزی قضاوت نکنند.
 - (ب) دوم آنکه شیوه ی مرسوم در اکثر مدارس ما مبنی بر این که در هر کلاس فقط به یک نفر از دانش آموزان که بالاترین نمره را کسب کرده است جایزه می دهند روش ناپسند و غیر علمی است.
 - اعمال برنامه های راهنمایی تحصیلی به طور مناسب ، موجب می شود که توزیع دانش آموزان به رشته های مختلف تحصیلی در دبیرستان و دانشگاه ها بر اساس ویژگی های فردی و نیازهای شغلی جامعه به طور صحیح انجام پذیرد. این امر از به هدر رفتن سرمایه های ملی کشور و اتلاف فرصت ها و در نهایت از تورم یا کمبود در برخی رشته های تحصیلی و ایجاد مشکلات شغلی پیشگیری می کند.
 - راهنمایی تحصیلی موجب بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی ، افزایش پیشرفت و کاهش افت تحصیلی ، تقلیل مشکلات رفتاری دانش آموزان ، ایجاد جو سالم و صمیمی بین دانش آموزان و کارکنان مدرسه ، افزایش رضایت خاطر دانش آموزان و ارتقای اعتماد به نفس دانش آموزان می شود.
 - هدایت تحصیلی به صورت فرآیندی از دوره ابتدایی با تشکیل پرونده مشاوره ای آغاز و با انجام مداخله های مشاوره ای و آموزشی تا پایان دوره دوم متوسطه، ادامه می یابد، لکن انتخاب شاخه، گروه و رشته تحصیلی در پایان پایه نهم صورت می پذیرد.
- فهرست منابع و مآخذ
- آیین نامه هدایت تحصیلی وزارت آموزش و پرورش

-بابلی ، عزیزاله و همکاران(۱۳۹۴). کدام تیپ شخصیتی کدام رشته و کدام شغل . تهران : انتشارات یادواره کتاب.

-بارون،رنی(۱۳۹۰).تیپ شخصیتی من کدام است؟ مترجم: قراچه داغی، مهدی . تهران: نشر پوینده.
-پزند،کورش؛ یادگارزاده غلامرضا وخدایی، ابراهیم(۱۳۸۹).انتخاب رشته ، انتخاب آینده. تهران: انتشارات سازمان سنجش آموزش کشور.

-تیگر، پاول و باربارا (۱۳۸۴). شغل مناسب شما. مترجمین: فراچه داغی،مهدی و رحیم منفرد، حسین. تهران : انتشارات نقش و نگار.

-شفیع آبادی، عبدالله(۱۳۷۷).راهنمای تحصیلی و شغلی. تهران: انتشارات پیام نور.

-شفیع آبادی، عبدالله(۱۳۷۹).راهنمایی و مشاوره شغلی. تهران: انتشارات سمت.

تهیه و تنظیم: دکتر عزیزاله بابلی بهمئی مدرس دانشگاه ، مشاور و مدرس خانواده های تهران (خرداد ماه ۱۳۹۵)

* مدرس دانشگاه ، م